

Ἵσπερον τούτων ὄλων τῶν ἀγαθῶν, ὧν αἷτιοι οἱ Ψαριανοὶ ἐγένοντο, ἀληθῶς ἐβλασφήμησαν αὐτοὺς οἱ προφέροντες τὸ «ἀνάθεμα τὸν Ἰοπαλπασᾶν ὅτι ὄλους τοὺς Ψαριανοὺς δὲν ἐπάστρεψεν»! καὶ οἱ ζητοῦντες νὰ παρρητήσωσιν αὐτοὺς ἀνθρώπους ἀχρήστους.

Οἱ Ψαριανοὶ ὁμῶς ἐφάνησαν τῶν τοιούτων ἀνώτεροι· διότι οὐδέποτε κατὰ τινος ἐμνησικακήσαν· καὶ διὰ τὰ ἔργα των καὶ τὰ παθήματα των καὶ τὰς ἀρετὰς των ἤγειραν εἰς θαυμασμὸν καὶ συμπάθειαν καὶ τὸν ἐντὸς καὶ τὸν ἐκτὸς κόσμον, ὥστε καὶ εὐγενῆ καὶ ἐνδοξα ἔθνη θαυμάσαντα ἠγάπησαν αὐτούς, καὶ προτάσεις ἐπωφελέστατοι ἐγένοντο αὐτοῖς πρὸς μετοίκησιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος!

Ἄλλοι οἱ Ψαριανοὶ εὐγνωμονοῦντες ἀπεποιήθησαν ἀπέναντι τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος ὅλα τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ἀντ' αὐτῶν τὸν θάνατον προκρίναντες!

Τὰ εἰρημένα, νομίζομεν, ικανῶς ἀπέδειξαν ὅτι τοιοῦτοι ἰσχυρισμοὶ κατὰ τῶν Ψαριανῶν, ὧν καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα ἔργα ἀξιοθαύμαστα εἶναι, εἰσὶν ἀληθῶς γελοῖοι καὶ προφανεῖς βλασφημίαι κατὰ τοῦ ἔθνους! Τὰ Ψαρὰ τῷ ὄντι παρίστανται τὸ δένδρον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοσοῦτους θαυμασίους κλώνας (τουτέστιν ἄνδρας) ἐβλάστησε καὶ τοσαῦτα λαμπρὰ ἄνθη (ἔργα) παρήγαγε, καὶ οἱ μὲν κλώνες τὴν πατρίδα ὑπεστήριξαν καὶ ἀνέστησαν, τὰ δὲ εὖοσμα ἄνθη τοσοῦτον τὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἔδαφος ἐκόσμησαν καὶ ἐς αἰεὶ θέλουσι περικοσμεῖ.

Ἀποδείκνυται ἐνταυτῷ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ σωζόμενα καὶ καλούμενα ἡμερολόγια τοῦ Σαχτούρη καὶ Σαχίνη διέστρεψε τὸ τοῦ Ἰσαμαδοῦ φυλλάδιον, τὸ δὲ τοῦ ναυάρχου Μισούλη ἀτόπως πως ὡς σωζόμενον μνημονεύει, ὡς ἐξ ὧν ἀναφέρει ἀποδείκνυται.

Τέλος δὲ τὸ φυλλάδιον κατέστρωσε καὶ κατάλογον 63 πλοίων, ἄλλων μὲν πυρποληθέντων, ἄλλων δὲ κατατραφέντων, καὶ τὴν ἀριθμὸν αὐτῶν κοπίδα τῶν λόγων ἀπεκάλεσε.

Πόσα ὁμῶς τοιαῦτα πλοῖα δύνανται οἱ Ψαριανοὶ νὰ ἀπαριθμήσωσιν; Ἐκατοντάδας βεβαίως, ἵνα μὴ εἰπωμεν πλεονα!

διότι οί ψαριανοί κατέστρεψαν όλα τὰ πλοία, τὰ ὅποια ἔμελλον νὰ μεταφέρωσι κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς ἐπαναστάσεως τὸν στρατὸν εἰς Πελοπόννητον καὶ στερεὰν Ἑλλάδα ὄντα πλεῖστα, δύο βρίκια πολεμικὰ τοῦ Βέη τῆς Θεσσαλονίκης, τρία πολεμικὰ βρίκια ἐν Φώκαις, ἐν Τεσμεῖ ἐν πολεμικὸν βρίκιον, ἐν Καρχατζίῳ ἕτερον, παρὰ τὴν Μυτιλήνην δύο, ἐν Τενέδῳ, ἐν Ἀγιασματίῳ, ἐν Κυθωνίαις, ἐν τῷ τῆς Σμύρνης κόλπῳ ἕτερα, ἐν Κύπρῳ δὲ ἐν φέν ὁ Βελισσάριος, ἕτερον δὲ βρίκιον ὁ Α. Ν. Ἀποστόλης καὶ ὁ Κ. Λ. Γ. Κατζίκας, ὁ δὲ Κυπαρίσσης μίαν γολέταν πολεμικὴν, ἕτερον δὲ ἔξωθεν Μυτιλήνης ὁ Γ. Χ. Μηκῆς, ἄλλην δὲ ἐν τῷ Κορινθιακῷ κόλπῳ ὁ Δ. Μισεγιάννης, μεταβιβάσας ἐκ Καλαμακίου εἰς Λουτράκιον τράταν εἰς τμήματα κοπεῖσαν καὶ πάλιν προσαρμολοῖσαν, ἄλλην δὲ ἐν Μαρμαρίῳ τῆς Εὐβοίας καὶ πλεῖστα ἄλλα βρίκια πολεμικὰ καὶ γολέτας, τὰ ὅποια καθ' ἑκάστην βάρκιν καὶ μύστικα ἐκυρίευσον.

Ἄν τις ταῦτα πάντα λάβῃ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἂν ἕκαστος τῶν πλοιαρχῶν μικρά τε καὶ μεγάλα συνέλαβε πλεῖστα ἢ κατέστρεψεν, ἂν ὅτι καὶ βάρκιν καὶ μύστικα ἢ συνέλαβανον ἢ κατέστρεπον, τότε βεβαίως θὰ ἴδῃ ὅτι πάντῃ νὰ ἀπαριθμῆσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν τε κυριευθέντων καὶ καταστραφέντων πολεμικῶν πλοίων ὑπὸ τῶν Ψαριανῶν εἶναι ἀδύνατον.

Ἡμεῖς ὅμως τὰ φοικῶτα, ἔστω καὶ βρίκιν καὶ γολέται, ὡς ἀσήμαντα θεωρήσαντες, δὲν ἀνερέσαμεν, ἀλλὰ μόνον τὰ πλοία τὰ ἐπενεγκόντα σωτήριον ἀποτέλεσμα, οἷον τὸ ἐν Ἰρεσσῷ δίχροτον, τὸ ἐν Χίῳ, τὸ ἐν Τενέδῳ, καὶ τὴν ἐν Σάμῳ δίχροτον φρεγάταν, παραλιπόντες καὶ αὐτὸ τὸ τῆς Μυτιλήνης Κορδέτον, καὶ τὸ τῆς Ἁγίας Μαρίας ἡτοιμασθῆνον βρίκιον, καὶ αὐτὸ τὸ ἐν Μπαμπᾷ καταστραφέν Κορδέτον ὑπὸ τοῦ Κανάρη, ὃς οὐ καὶ τὴν ἐν Σάμῳ κατὰ τὸ 1826 πυρποληθεῖσαν φρεγάταν ἠθέλημεν συγκαταριθμῆσαι, ἂν ἢ τοῦ πυρπολικῶς πυρκαπποθήκη τυχαίως πως δὲν εἶχε περιτιθεῖ πολλὴν παρακατατεθειμένην, ἥτις ἀνάψασα κατεβύθητε τὸ πυρπολικὸν ἄνευ ἀποτελέσματος.

Η τωσαύτη ὕμως καὶ τηλικαύτη καταδρομὴ τῶν ψαριανῶν κατὰ τε τῶν παραλίων καὶ τῶν πλοίων τῶν Τούρκων ἠνάγκασε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν Σμύρνῃ Εὐρωπαίους προξένους νὰ ζητήσωσι τὴν παῦσιν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ οὗτοι ἐγράφαν εἰς Ψαρά, ὡς εἶναι πασίγνωστον, καὶ ἡ ἀπάντησις τῶν ψαριανῶν ἦτο ὅτι οὗτοι τότε μόνον θέλουσι παύσει, ὅταν οἱ Τούρκοι πληρώσωσι φόρον εἰς τὸ ἔθνος. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Γσανταρλιού ὁ Α. Γιαννίτζης, ὁ Α. Ν. Ἀποστόλης, ὁ Ν. Καρακώσταντης καὶ ὁ Ν. Ἀργύρης, ἐξώθεν Μυτιλήνης ἐλθόντες, ἔνα παραδώσωσι αἰχμαλώτους, ἀπεκρίθησαν τοῖς ἀπεσταλμένοις Μυτιληναίοις, πρὸντος τοῦ Αὐστριακοῦ προξένου, (οἵτινες εἶχον ἐντολὴν ἐκ μέρους τοῦ Κολαξίζη νὰ προτείνωσι φόρον, ἂν ἀπαλλαγῶσι τῶν καταδιωγμῶν καὶ καταδρομῶν ἐκ μέρους τῶν ψαριανῶν), ὅτι οὗτοι οὐδεμίαν ἔχουσι περὶ τούτου παρὰ τῆς Διοικήσεως πληρεξουσιότητα.

Ὡς πρὸς τὸν κατάλογον δὲ τοῦ φυλλαδίου τοῦ Γσαμαδοῦ τὸν ἐμπεριέχοντα δύο πυρποληθέντα ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν κορβέτον καὶ ἐν βρίκιον, παρατηροῦμεν ὅτι, εἰμὲν τὸ φυλλάδιον τὰ ἐν Ἀγία Μαρίνᾳ κατὰ τὸ 1823 ἐννοεῖ, τότε τούτων ἡ καταστροφὴ τοῦ μὲν κορβέτου ὑπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ Κανάρη καταστραφέντος (1), τοῦ δὲ ἑτέρου βρικίου ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων ἐνεκα τῆς παρουσίας τῶν Ψαριανῶν πλοίων, ἔργον εἶναι τῶν Ψαριανῶν· εἰ δὲ ἐννοεῖ τὰ συλληφθέντα τρία ἐν Γαρδικίῳ, τότε καὶ τοῦτο κοινὸν εἶναι τὸ ἔργον Ἰδραίων τε καὶ Ψαριανῶν.

Ὅτι δ' ἐν Σάμῳ τὸ 1824 ἔκαυσαν ἀληθῶς ἐν βρίκιον, ἐν Γέροντι μίαν Τουνεζικὴν φρεγάταν, ὡς εἶπομεν, ἐν Κρήτῃ δὲ ἐν κορβέτον, ἐν Μεσολογγίῳ ἕτερον κορβέτον, ἐν Καθηρεῖ ἐν κορβέτον καὶ μίαν φρεγάταν μετὰ τῶν Σπετσιαωτῶν, ἐν Μυτιλήνῃ ἐν βρίκιον, καὶ ἐξώθεν τῆς Ἀλεξανδρείας ἕτερον βρίκιον, τοῦτο οὐδεὶς ποτε νὰ ἀρνηθῆ δύναται. Τὰ τοῦ Γαρδικίου ὕμως, τοῦ μετὰξὺ αὐτοῦ καὶ Εὐβοίας, τῶν Τρικέρων, καὶ τοῦ Ἀμβρα-

---

(1) Ἰδ. ἀριθ. 2512 τοῦ φακέλλου τοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν.

κιου κόλπου, πρέπει ὅπως νὰ ἐξαιρεθῶσιν ἐκ τοῦ καταλόγου· πρῶτον μὲν διότι ταῦτα τὰ ἔργα δὲν εἶναι Ἰδρυαῖκά, ἀλλὰ τοῦ γενναίου καὶ ἀοιδίμου φιλέλληνος Ἄστιγγος καὶ ἄλλων Ἑλλήνων, δεύτερον δὲ διότι καὶ ταῦτα δὲν εἶναι ὅσα τὸ φυλλάδιον μνημονεύει, ὡς τὰ ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν ἐπίσημα ἔγγραφα, αἱ τοῦ φιλέλληνος καὶ μεγαλοπράγμονος Ἄστιγγος πρὸς τὸν Κόχραν ἐκθέσεις καὶ ἄλλαι ἐκεῖ παρευρεθέντων ἐπιβεβαιουῦσιν (1). Ὁ φιλέλληνη Ἄστιγξ δηλονότι ἀναφέρει, ὅτι εἰσελθὼν εἰς τὸν τοῦ Βώλου λιμένα, εἰς ὃν καὶ ὁ Ἀδριανὸς Σωτήρου εἰσπλεύσας ἔδειξε μέγιστον ἠρωϊσμόν, ἐκυρίευσεν ἐκ τῶν 8 φορτηγῶν βρικίων τὰ πέντε, δύο ἐπυρπόλησε καὶ ἑνὸς ἐκρήμνισε τὸν προραῖον ἱστὸν ἀχρήστου καταστάντος.

Τὴν δὲ δεκάτην τοῦ Ἀπριλίου 1827 μετέβη εἰς Τρίκερι, ὅπου ἦσαν ἑν βρικίων καὶ τέσσαρες γολέται, καὶ τὸ μὲν βρικίον ἐκχυσε, κατὰ δὲ τῶν γολετῶν διέταξε τὸν Α. Γ. Κριεζῆν καὶ τὸν Α. Ραφαήλ, πλὴν δύο ἐκ τῶν νχυτῶν τοῦ Κριεζῆ πληρωθέντων ἐπόδισεν οὗτος, καὶ ὁ σκοπὸς δι' ὃν διετάχθησαν δὲν ἐξετελέσθη.

Μεταξὺ δὲ Εὐβοίας καὶ Γαρδικίου ἡ Καρτερία ὑπὸ Φαλάγγα διοικουμένη, ἐφ' ἧς ὁ Ἰω. Σωτηριάδης ἦτο δεύτερος καὶ τὰς λέμβους γενναίως κατὰ τῆς γολέτας διεύθυνεν, ἐκυρίευσεν αὐτήν, τὴν ἔπειτα Σμύρναν ἐπονομασθεῖσαν.

Περὶ δὲ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου κατὰ τὰς ἀνὰ χεῖρας ἡμῶν ἐπισήμους καὶ ἰδιωτικὰς ἐκθέσεις τῶν ἐκεῖ παρευρεθέντων τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς τὸν λιμένα εἰσελθόντες ἐκυρίευσαν δύο βραπζέρας εἰς κανονοφόρους σχηματισθείσας καὶ μίαν τράταν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐγκαταλειφθεῖσαν πρὸς τὴν Πούνταν, οὐχὶ δὲ 9 κανονοφόρους, ὡς ἠμαρτημένως καὶ περὶ τούτων τὸ τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ φυλλάδιον λέγει. Ὁ ἠρωϊσμὸς ὅμως τῶν πλοιαρχῶν (Γερασίμου Κολοκυθᾶ, ὃν ἠρωτήσαμεν καὶ τὰ γεγονότα περ' αὐτοῦ ἐμάθομεν, Σπύρου Διγενῆ, Ἰωάννου Μεσο-

(1) Ἀρ. 200 τοῦ φίλου τοῦ Νόμου.

λογγίτου, Κωνσταντίνου Θεοφίλου καὶ τινων ἄλλων) καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων ὑπῆρξε μέγας καὶ διήγειρε καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν τὸν θαυμασμόν.

Ἄν λοιπὸν τοῦ καταλόγου τὰ ὑποθετικὰ καὶ ἀλλότρια ἐξαιρηθῶσιν, ὡς τοῦτο δίκαιον εἶναι, τότε ἐξάγεται τὸ πραγματικὸν καὶ ἀληθὲς αὐτοῦ, ὅπερ ὅμως παντάπασι δὲν συνάδει τοῖς ἐν τῷ καταλόγῳ ἀναφερομένοις ὑπὸ τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν ἀποδείκνυται, ὅτι ἡμεῖς μὲν τὴν πρώτην ἐπίνοιαν τῆς τῶν πυρπολικῶν χρήσεως τοῖς Ἕλλησιν, ἰδίως δὲ τοῖς Ψαριανοῖς, ἀποδόντες, καὶ τὴν νίκην καὶ τὴν σωτηρίαν κυρίως τοῖς πυρπολικοῖς, δικαίως ἀπεδώκαμεν καὶ τὰς ναυμαχίας καὶ ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς περιεγράψαμεν, οὐδὲν ἀλλότριον σφτερισθέντες, ἀλλ' ἀποδόντες τὰ οἰκεία τοῖς οἰκείοις, τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δίκαιον πανταχοῦ καὶ πάντοτε τηρήσαντες.

Ἀποδείξαντες δὲ τὴν πατρίδα ἡμῶν τὰ μέγιστα συντελέσασαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος καὶ διὰ τῆς πρώτης ἐπινοίας τῆς τῶν πυρπολικῶν χρήσεως καὶ διὰ τῶν μεγαλεπήβολων ἐπιχειρήσεων, καὶ διὰ τοῦ καταδρομικοῦ συστήματος, καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα τὸ πρότερον καὶ κατὰ τὴν Ἄττικὴν τὸ ὕστερον πολιορκιῶν, καὶ διὰ τῶν κατὰ τὰς ναυμαχίας γενναίων ἔργων τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦ ἀδόλου πατριωτισμοῦ, τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τοῦ φιλονόμου αὐτῶν, ἅπερ εἰς θαυμασμόν τὴν Εὐρώπην ἤγειραν καὶ εἰς συμπάθειαν αὐτὴν εἰλκυσαν, ἀπεδείξαμεν ὅτι διὰ τῶν κατορθωμάτων τούτων οὐδένα ἢ πατρίς ἡμῶν Ψαρά προσέβαλεν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ τῇ κοινῇ πατρίδι καὶ τοῖς συναδέλφοις ἡμῶν μεγίστην τιμὴν περιεποίησεν. Τὸ δὲ τοῦ Τσαμαδοῦ φυλλάδιον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καταδείκνυται πάσης αἰδοῦς καὶ ἀληθείας ἄμοιρον. Οἱ δ' ὑποβολεῖς αὐτοῦ (ὧν ἡ τιμὴ ἦτο νὰ ἐμφανισθῶσιν αὐτοπροσώπως) εἴτε πρὸς περιφρόνησιν ἡμῶν, εἴτε ἵνα μὴ ἐξελεγχθῶσι ψευδόμενοι, δὲν ἤξιωσαν νὰ παρασταθῶσιν εἰμὴ διὰ ἀντιπροσώπων, ὅτε μὲν ἀνωνύμως, ὡς ἐν τῷ 2376 ἀριθ-

μῶ τῆς Ἀθηνᾶς, ὅτε δὲ δι' ἀθώων παιδίων, ὡς τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ· τὸ δὲ χεῖριστον καὶ δι' ἀνθρώπων, ὡς ἐν τῷ 928 ἀριθμῷ τῆς Ἐλπίδος, ἀναξίων ὕλως μνημονεύσεως! Τοῦτο ὅμως πράττοντες εὐπρεπῶς βεβαίως δὲν φέρονται.

Ἡμεῖς ἀληθῶς τοιούτοις νὰ ἀπαντήσωμεν δὲν ἠξιοῦμεν, ἐπράξαμεν ὅμως τοῦτο, καὶ πρὸς ὑπεράσπισιν ἡμῶν, καὶ ὡς πεποιθότες ὅτι ἡ μὲν τῆς ἀληθείας διαστροφή καταστρέφει τὰς βάσεις τῆς τιμῆς, τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἔθνους, ἡ δὲ ἀλήθεια ἀντικαθισταμένη καὶ τὰς βάσεις ταύτας ἐδραιωτέρας καθίστησι καὶ τὸν ὑπὸ τε τῆς τοῦ Σ. Τρικούπη ἱστορίας, εἰς ἣν νὰ ἐπανέλθωμεν σκοποῦμεν, καὶ τοῦ φυλλαδίου τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ διαρρηχθέντα ἱερὸν τῶν τριῶν νήσων δεσμὸν στερεώτερον συνδέει.

Ἐπανόρθωσιν δὲ τῶν ἐν τῇ τοῦ Σ. Τρικούπη ἱστορίᾳ περὶ τῶν Υαριανῶν πραγμάτων ἡμαρτημένων ἢ παραλειφθέντων γράψαντες καὶ μετ' εὐλαθείας τινὰ τῶν συναδέλφων ἡμῶν ἠρωϊκὰ ἔργα ἐπαινέσαντες οὐδόλως ἡμαρτήσαμεν· ἀπ' ἐναντίου δὲ μάλιστα νομίζομεν ὅτι οἱ τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ ἡμᾶς κατηγορήσαντες οὐ μόνον οὐδὲν πρὸς τοῦτο εἶχον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ χειρῶν ἀδίκων ἤρξαντο· καὶ προκληθέντες δὲν εἶμεθα ἀξιόμειμπτοι, καὶ οὐδὲ τὸ δὴ τοῦ Δ. Τσαμαδοῦ φυλλάδιον ἀνασκευάσαντες τὴν Ἰδραν καὶ τὰ ἐνδοξὰ αὐτῆς ἔργα προσεβάλλομεν, οὐδὲ νὰ προσβάλλωμεν προεθέμεθα, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἡμῶν ὑπερασπίζοντες, ὅπερ βεβαίως νὰ πράξωμεν ὀφείλομεν, καὶ διὰ τῆς τούτου ἐπανορθώσεως τὸν ἱερὸν τῶν νήσων δεσμὸν νὰ ἀντικαταστήσωμεν ζητοῦντες νομίζομεν ὅτι καθῆκον μάλιστα ἱερὸν ἐκπληροῦμεν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν πατρίδα.